

HALKBİLİMİ ÖĞRENİMİNDE TÜR KAVRAMININ KONUMU*

Dan BEN-AMOS

Çev.: Meriç KURTULUŞ**

Tür kavramı, halkbilimde öğrenim, yayıncılık ve saha araştırması açısından merkezî bir konum elde etmiştir. Üniversitelerde verilen dersler halk hikâyesi, balad ve sözlü epik etrafında örgütlenmektedir. Nitekim halkbilimciler Amerika'daki akademik müfredat içersinde "Janr(tür)" derslerine önyak olanlar arasındaydı. Francis J. Child'ın 1894-1895 tarihleri arasında Harvard Üniversitesi'nde verilen "Popüler İngiliz ve İskoç Baladları" dersleri Amerikan üniversitelerindeki ilk "tür-odaklı" derslerden birini oluşturdu. Child'ın ölümünden sonra, George L. Kittredge dersi 1897'den itibaren her tek sayılı yılda vermeye başladı. Batı kıyısında, Child'ın bir başka öğrencisi, William M. Hart, 1903-1904 sırasında Berkeley'deki Kaliforniya Üniversitesi'nde ballad, epik ve gest üzerine benzer biçimde düzenlenmiş dersler açmıştır. Halk hikâyesi biraz daha sınırlı bir alanda dikkati çekti; başlıca/büyük üniversiteler arasından sadece Columbia, 1902-1903 tarihleri arasında Teachers College'da G. P. Krapp tarafından verilmiş, aynı başlıkta bir ders içermekteydi.¹ Daha sonraki yıllarda, Janr(tür) doğrultusunda giden derslerin sayısı edebiyat bölümlerinde azaldıktan sonra dahi, konumları muhafaza edildi, hatta halkbilimi çalışmalarında iyice güçlendi. 1948'de Richard M. Dorson tarafından yönetilen Amerikan üniversitelerinde folklor derslerinin gelişimiyle ilgili bir araştırma gösteriyor

ki "muhtelif gelişmiş bölümler 'Güneydoğu Pensilvanya'nın Halkbilimi', 'Güneydoğu Hispanik Halkbilimi' ve 'Baltık Devletlerinin Halk Kültürü' gibi alan ve bölgesel birimlerin farkına varırken, 'Popüler Balad', 'Halk Hikâyesi' gibi Janr(tür) dersleri için araştırma düzeyinin ötesinde bir hassasiyet varolmaktadır".² Aslında türler bölgesel ve etnik folklor üzerine derslerin düzenlenme prensibini de üstlenmişlerdir. Örneğin, Alfred L. Schoemaker "Standart Almanca'daki Pensilvanya Halk Edebiyatı" üzerine olan dersini Franklin ve Marshall College'ın kataloğunda şöyle betimler: "Pensilvanya basımı Almanca broşürler, risaleler, almanaklar, kitaplar ve gazetelerle yayılmış popüler baladlar, türküler/halk şarkıları, ilahiler, atasözleri ve bilmeceler ve popüler edebiyatla ilgili bir çalışma".³ Şimdilerde halkbilim derslerinin sayısı arttıkça, farklı dereceler sunan programlar kuruldukça, tür odaklı dersler üniversite müfredatında saygın bir konumu muhafaza etmektedir. Halkbilim eğitimi verdiğini bildiren tüm okulların %33'ü balad ve türküler/halk şarkısı, %13'ü halk hikâyesi üzerine verdiği dersleri listeler. Bu iki madde/konu, saha (%55) ve Amerikan folkloru (%30) araştırmalarına sadece genel giriş bakımından sırasıyla iz bırakarak popülerlikte ikinci ve dördüncü sıradadır.⁴

Muhtemelen, türler izlencelerden bile daha çok yayınları düzenleme işlevi görmüştür. Halkbilimi dergileri ve bib-

* Bu makale Dan Ben-Amos'un editörlüğünü yaptığı *Folklore Genres*, Austin: University of Texas Press, 1976 kitabının "Giriş" kısmının kısaltılarak çevrilmiş biçimidir.

** Bilkent Üniversitesi, Türk Edebiyatı Bölümü, Doktora Öğrencisi, mkurtulu@bilkent.edu.tr

liyografyalara herhangi bir üstünkörü bakış bile, tür kurallarının çoğu metin koleksiyonunun, antolojilerin ve dizinlerin temelinde bulunduğunu gösterir. Bir halk hikâyeleri cildi nadiren baladları ve atasözlerini içerir; bir bilmece kitabının efsane metinleri içerdiğine ise pek seyrek rastlanır. Nasıl İncil’de bahsedilen yün ve keten birbirine karışmıyorsa (Deuteronomy 22: 11), nesir ve şiirsel ürünler de sözlü edebiyat yayınlarında birbirinden ayrı tutulur. Halkbiliminin gövdesini yekpare biçimde ortaya koymak için tasarlanan etnik ve bölgesel araştırmalar bile düzenleyici esaslar olarak genelle-yici standartları kullanırlar. Örneğin, Y. M. Sokolov’un *Russian Folklore* (Rus Halkbilimi) adlı kitabının bölüm başlıkları Rus folklor türlerinin bir listesi gibi okunabilir: “Wedding Ceremonials and Chants” (Düğün Törenleri ve İlahiler), “Funeral Ceremonies and Laments” (Cenaze Törenleri ve Ağıtlar), “Laments for Recruits or Departing Soldiers” (Erlere ve Ölmüş Askerler için Ağıtlar), “Divinations and Charms” (Kehanetler ve Büyüler), “Proverbs and Riddles” (Atasözü/Mesel ve Bilmeceler), “The Byliny”, “Historical Songs” (Tarihsel Türküler), “Religious Verses” (Dini Koşuklar/Kıtalar), “Tales” (Masallar/Hikâyeler), “Folk Drama” (Halk Oyunu), “Lyric Songs” (Lirik Türküler) ve daha niceleri.⁵ Son zamanlarda, Ruth Finnegan *Oral Literature in Africa* (Afrikadaki Sözlü Edebiyat) adlı kitabında benzer bir düzenleme sistemine bağlı kalmıştır. Finnegan, Afrika’nın bütün sözlü edebiyatını üç kısma ayırır: Şiir, Nesir ve Bazı Özel Biçimler. Bölüm başlıkları Afrika’da yaygın olarak görülen belirli türleri yansıtmaktadır: “Panegyric,” “Elegiac Poetry,” “Religious Poetry,” (Dini Şiirler) “Special Purpose Poetry- War, Hunting, and Work” (Özel Amaçla Yazılmış Şiirler- Savaş, Avcılık

ve Emek), “Lyric” (Lirik), “Topical and Political Songs” (Konulu ve Siyasi Türküler), “Children’s Song and Rhymes” (Çocuk Şarkıları ve Tekerlemeleri), “Prose Narratives” (Nesir Anlatılar), “Meseller”, “Bilmeceler”, “Belagat, Resmî Konuşma ve Diğer Yapay Biçimler”, “Davul Dili ve Edebiyatı”, “Tiyatro/Oyun”. Muhtemelen, bu kuralı zorlayan istisna, Sömürgeci Yeni İngiltere’den tarihsel ve bölgesel olarak kampüslerde ve büyük şehirlerdeki modern hayata kadar Yeni Dünya’da sözlü kültürün ortaya çıkışının -genelleyici olmadan- izlerini süren, Richard M. Dorson’ın *American Folklore* (Amerikan Halkbilimi) adlı kitabıdır.

Halkbilim Öğreniminde Tür Kavramının Konumu

Halkbilimi yayınlarındaki türleri yönlendiren çalışmalar, toplama anlayışına dayanan araştırmacılığın ilk aşamasının doğrudan devamıdır. Halkbilimiyle ilgili yapılan keşifler ne zaman yeni sahalar açsa, sözlü geleneklerin türlerini fark ederler ve çoğunlukla onların içindeki bir tek türe odaklanırlar. Kenneth S. Goldstein, *A Guide for Field Workers in Folklore* (Sahada Folklor Derleme Metotları) kitabında bir araya getirilen taslakların üç tipini betimlerken “Survey Projects” (Araştırma Projeleri), “Depth Projects” (Derinlemesine Projeler) ve “Local Projects” (Yerel Projeler) başlıklı bu taslakların temel yaklaşım açısından değil, derinlik bakımından çeşitlilik gösterdiğini ifade eder.

Edebî analizlerin ya da taslakların bir araya getirilmesi tür kavramından başka, halkbiliminde kültürün dinamiklerini keşfetmek için yapılan antropoloji ve psikoloji çalışmalarına da bağlıdır. Örneğin, Jerome R. Mintz’in Hasidik kültürü sözlü gelenekte yansıtıldığı gibi betimlemesi, Hasidik kültürün bolca etkisini gösterdiği atasözleri ve şarkıların

dışlanıp, tek bir türe, efsaneye dayanarak dile getirilmiştir.⁶ Benzer biçimde, Roger Abrahams'ın "folklorunun analiz edilmesi yoluyla bir topluluğun yaşayışına dair nasıl bir kavrayışın elde edilebildiğini göstermeye yönelik"⁷ çabası temelde üç özel biçime eklenmiştir. Abrahams'ın kültürünü tanıttığı Güney Philadelphia'daki siyahi halkların anlattığı dozens oyunu, şerefe kadeh kaldırma ve şakalar). Genel olarak tür fikrinin kendisi ve özellikle bu her bir biçim, saha araştırmaları ve kültürel çalışmalarda Mintz ve Abrahams'a iskelet işlevi görmüştür. Tür kavramından sorunların düzenlenmesini kolaylaştırmak ve çözüm üretebilmek için yöntembilimsel bir paradigma olarak yararlanılmışlardır.

Halkbiliminde Tür Kavramı

Şüphesiz, tür kavramının halkbilimde yöntem, araştırma ve yayıncılıktaki egemen rolünü gösteren bu kısa inceleme, daha çok herkesçe bilinenlerin yeniden ele alınmasıdır. Bu inceleme hepimizin dikkate aldığı ve üzerinde düşünmeyi kolay kolay elden bırakmadığımız gerçeklere ve düşüncelere dikkat çekmektedir ki; bu gerçekler ve fikirler öğrenciye, bir giriş kitabından yararlanmaya başladığı andan, gönül rahatlığıyla doktora tezini eline aldığı zamana dek eşlik eder. Tür kavramını halkbilimi çalışmalarında etraflı bir biçimde betimleyen Alan Dundes'in ifadesi iki misli şaşırtıcıdır: "Bu disiplinin bu zamana kadar gelmiş meşhur tarihinde bütünüyle tanımlanmış bir türe rastlanmamaktadır"⁸. Böyle önemli bir ifade halkbiliminin merakla başlayıp terimlerin tanımlanmasında kesinlik ve açıklık gerektiren bir bilime doğru gelişimini yansıttığı gibi, aynı zamanda halkbilime nüfuz eden kuramsal yaklaşımlardaki sürekli değişimlere de işaret eder. Genel tasvirlerin yeterliliği, tatmin edici

fikirler sunmak için tasarlanan bu tasvirlerdeki kuramsal görüşe bütünüyle bağlıdır.

Başlangıçta folklor türleri için bulunan terimler herhangi bir kuramsal göstergeden yoksun, bir dilin sıradan kelimeleriydi. Bu kelimeler geleneğin sınıflandırmalarını kavramak ve söz söylemek için kullanılan kelimelerdir. Evrimci, işlevselci ve yapısalci kuramlardan dolayı yeni sözcüklere gereksinim duymalarından/gerektirmelerinden çok daha önce, mit, masal, efsane, atasözü ve bilmece gibi terimleri İngilizce'de bulunduğu gibi, başka dillerde de karşılıkları vardı. Halkbilimi çalışmalarının birleşip tek bir disiplin ve yöntem haline gelmesiyle, çeşitli kuramsal yaklaşımları ilerletmeye çalışanlar bu türleri terim olarak tanımladılar, özelliklerini saydılar ve kendi bakış açılarına göre yapılarını düzenlediler. Her biri, türlerin gerçek doğasını ayrı ayrı ya da hepsini kapsayacak biçimde açığa çıkardığını iddia etti. Yine her biri, halkbiliminin gündelik dilden alıp kullandığı kelimeleri açık ve özel göstergeleri olan bilim dilinin terimleri olarak başarıyla düşünmüş olduklarını ve belirsizliklerin, çelişkilerin, tarihsel değişimlerin ve anlam çokluğu barındırıyor gibi görünen o dilin bağlamlarından sıyrıldıklarını sandılar.

Bu açıdan, halkbiliminin yenilgisi neredeyse şaşırtıcı bir biçimde genel bilgilerden kaynaklanmaktadır. Maalesef, öğrenilmiş söylemler önceden belirlenmiş amaçlara ulaşmada başarılı olmamış; türlerin nitelikleri nadiren kesinlik kazanmış ve terimlerin tanımlarında seyrek olarak geniş çapta bir uzlaşmaya varılabilmektedir. Tahmin edildiği gibi, doğal ve bilimsel diller kolayca birbiriyle iç içe geçmemiştir. Mit, efsane ve masal gibi sözcükler sınıflandırmalar için yeniden tanımlandıkları zaman bile, önceki

anlamalarını muhafaza etmiştir. Böylece gerçekte var olan bulanık sınırlar biçimsel örneklerin analitik kategorilerini etkilemiştir. Sonuç olarak, bazı halkbilimciler tür terimlerini ve tanımlarını dikkatle elden geçirerek bir bütün olarak adlandırmış, kimileri ise tür kavramının bir süreliğine dışarıda bırakılmasını teklif ederek bu soruna radikal bir çözüm önermiştir. Örneğin, Robert Georges efsane tanımlarının farazi bir sentezini denemiş ve neticeyi mantıksız, tutarsız bulmuş; böylece bu deneme bir kenara bırakılmıştır.⁹ Georges, tür üzerine herhangi bir araştırma yapmaya devam etmeden önce, güven ve bütünlük anlayışıyla inşa edeceğimiz yeni bir efsane kavramının gerekli olduğu konusunda ısrar eder.¹⁰ Alan Dundes ise, genelleştirilmiş bir tür kavramının halkbilim araştırmalarını sekteye uğratıp uğratmayacağını tartışmıştır; çünkü bu kavram akademisyenleri sözlü ifadelerin altını çizen ve içine sızan halk fikirlerini incelemekten alıkoymaktadır. Dundes, halkbiliminin, varolan herhangi bir sınıflandırma sisteminin kısıtlamalarına oturmayan ve böyle bir tür araştırmasına ilişkin bir paradigma baskın çıktığı sürece bütünüyle keşfedilemeyecek geniş bir alan olduğuna dikkat çeker.¹¹

Öyleyse, halkbilimi araştırmalarında ve yönteminde böylesine tehlikeli bir noktada bulunan bir kavramın bir kenara bırakılması ciddi bir biçimde nasıl düşünülebilir? Görünüşe göre, bu durumun en azından kısmi bir sebebi bulunabilir: Halkbilimciler birbirleriyle zıt amaçlar üzerine çalışmışlardır. Bir tanımın ya da bir başkasının meziyetlerini tartışırken, aynı tür kavramını kabul edip etmediklerine açıklık getirmeyi ihmal etmişlerdir. Folklor biçimleri hakkındaki çeşitli tanımlama tartışmaları üzerine yapılan kısa bir inceleme, anlaşmazlığın

temelinde yatanın atasözü, efsane ya da balad üzerine olan görüşlerin farklılığı değil, bu türleri içinde barındıran genel sınıflandırmanın kavramsal çeşitliliği olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Başka bir deyişle, görüşlerin uyumsuzluğu tek tek biçimleri tarif ederken belirlenen prensiplerden değil, türün nasıl bir kategori olduğuna ilişkin üretilen genel fikirlerden kaynaklanmaktadır.

Bir başka disiplin olan karşılaştırmalı edebiyat da özellikle tür kavramının işlevleri konusunda benzer bir açmazın içinde kalmaktadır. Elias Schwartz, “eleştirmenlerin bu konudan [tür meselesinden] kaçınma eğiliminde”¹² olduklarından söz eder. Paul Hernadi’nin *Beyond Genre: New Directions in Literary Classification* (Türün Ötesi: Edebî Sınıflandırmada Yeni Yönler) adlı kitabı böyle bir kaçınma stratejisine örnektir. Edebiyat eleştirmenleri ve kuramcılarının geliştirdiği, türle ilgili temel kuramlar hakkında kapsamlı bir inceleme olan bu kitap diğerleri arasından ayrılır. Ama hiçbir metinde bu kavramın doğası, kendi poetikalarında kullanılmak üzere incelenmedi. Claudio Guillén’in niyeti diğer araştırmacılara göre daha açıktır; poetikaların sistemlerini tarihsel yaklaşımlarla inceler ve “tür kavramının kendisinin yarattığı sorunlarla”¹³ bilinçli olarak yüzleşmekten kaçınır.

Ama araştırmacıların bu sorunla yüzleşmekten kaçınmaları, türlerin farklılığı üzerine oluşturulmuş çeşitli modeller arasında ortaya çıkan uyumsuzluk, çelişkiler ve farklılıkların esas sebebidir. Türleri tanımlarken onları belirleyici özelliklerin seçimi, folklor biçimlerinin gerçekte ne olduğuyla ilgili üretilen fikirlerin yanında ikinci planda kalır. Halkbilimi öğretiminde bu farklılıkların tarihî-coğrafi, antropolojik, psikolojik, yapısal ve kavramsal eğilimler

gibi çeşitli görüşlerle tarihsel açıdan paralellikler taşıdığına her zaman rastlanmamaktadır.¹⁴ Halkbilimcilerin çelişkili kanaatleri sözlü gelenekte aynı tür kavramı üzerine uzlaşır; ama diğer taraftan folklorda türlerin farklılıklarının doğası üzerine herhangi bir ekol içerisinde birbirleriyle rekabet eden birçok görüş bulunabilir.

Zamanla, halkbilimi öğrencileri “tür” terimini ona karşılık gelen sözcüklere atfetmiş ve belirli formlar bu terim altında en az dört ayrı anlama ayrılmıştır: (a) sınıflayıcı kategoriler, (b) daimi/kalıcı biçim, (c) evrilen biçim ve (d) söylemin içinde yer alan biçim. Her bir kavram belirli bir araştırma amacına hizmet eder ve diğer analitik sorunlara uygulanabilir kavramlar değildir. Her bir kavramın genişliklerinin sınırı fark edildiği zaman, tür kavramının kendi nosyonları halkbilimi eğitimindeki işlevine devam edebilir ve uygun tasarılar için iskelet haline gelebilir.

Sınıflandırıcı Kategoriler Olarak Türler

On dokuzuncu yüzyılın sonu, yirminci yüzyılın ilk yarısında halkbilimindeki bir sınıflama sisteminin düzenlenmesi, bilimsel araştırmada herhangi bir ilerlemenin gerçekleşebilmesi için önkoşul olarak düşünülürdü. Böyle bir strateji, başka disiplinlerdeki emsallerde olduğu gibi pratik ve mantıklı temeller geliştirmişti. Tutarlı bir tasnif sistemi, organizasyon için özellikleri, biçimleri ve konuları kriter olarak ve bireysel vakalarla detaylar yığını içindeki kalıpları açığa çıkararak karmaşık gibi görünen bir bilgi kümesine düzenleyici prensipler getirir. On sekizinci yüzyılda, İsveçli botanik bilimci Carolus Linnaeus(1707-1778) bir model ortaya koydu. Linnaeus'un tasnif modeli biyoloji bilimlerinde devrim yarattı ve onun modelin-

den yola çıkarak halkbilimi öğrencileri geleneksel yaşam ve edebiyat araştırmalarında da aynı etkiyi yaratacağını düşünerek halkbilimi için bir tasnif sistemi tasarladılar.¹⁵ Yirminci yüzyılın üç önemli akademisyeni Stith Thompson, Carl W. von Sydow ve Vladimir Propp uygun bir sınıflama sisteminin oluşturulmasını araştırmada herhangi bir analitik çabadan önce gelmesi gereken, ilk adım olarak görmekteydiler.¹⁶ Herhangi bir tasnif sisteminin halen var olan geleneksel formlarla uyuşması gerektiğini, yoksa o sistemin pratik kullanımdan yoksun olacağını fark ettiler. Böylece halkbilimi için düzenlenen sistematik tasnif modelinin temel kategorileri ilk defa masallar, efsaneler, baladlar, atasözleri ve bilmece gibi seçilmiş Avrupa türlerinden oluşmuştur.

Böyle bir örgütlenme düzeninde folklorun farklı türleri teorik olarak ideal kategoriler, tabakalar olabilmisti. Goethe'nin doğadaki biçimlerle şiir türleri arasında kurduğu benzerlik ilişkisi sisteme destek olarak kabul edilmiş olabilmirdi.¹⁷ Ama hiçbir tahmin aslında beklenen sonuca ulaştırmadı. Tasnif sistemleri, halkbiliminde doğa bilimlerinde olduğu gibi aynı etkiyi yaratmadı ve türler bu sınıflama sistemlerinde ikinci planda kaldı. Linnaeus, doğanın kendisine içkin olan düzeni keşfetmişken, halkbilimciler ideal bir düzene göre modeller kurarak bunları geleneğin gerçekliğine telkin ettiler.

Görüldüğü gibi, Propp ve von Sydow, Aarne ve Thompson'ın *The Types of Folktale* (Halk Hikâyesi Türleri) kitabındaki Fin kuramının anlatıların temel tipolojisinde yaptığı hatayı fark ettiler. Hayvan hikâyeleri, gündelik hayat ve mizah hikâyeleri gibi soyut kategoriler arasında ve her bir hikâye tipinin içinde var olan biçimsel farklılıklar arasında

daha iyi bir mütakabiliyetin peşine düşerek bu modelle boy ölçüştüler. Nesir-anlatı türlerinin ayırt edici özellikleri olarak ayrı ayrı morfolojik semboller ve karakter sayıları önerdiler. Fakat bu önerileri getirirken tarihî-coğrafi yaklaşımı tercih eden akademisyenlerin sınıflandırıcı çabalarını vurgulayan esas amaç ve hükümleri ihmal ettiler ya da gözden kaçırdılar. Farklı tarihsel dönemler ve uzak diyarlardaki anlatılar ve serüvenlerdeki değişimleri ararken temaları değil, biçimleri araştırdılar. Bu amacın peşinden giderken folklorun ve insanların kültürlerinin çeşitliliğini göz ardı ettiler. Folklor türleri arasındaki sınırları sık sık, kasıtlı olarak ihmal ettiler. Örneğin, *Kaiser und Abt* (İmparator ve Başrahip) adlı monografisiyle bu tarz akademisyenliğin klasik bir örneği olarak dile getirilen Walter Anderson¹⁸, masalın orijinal biçimini yeniden kurarken Talmudik bilmece, İslami kıssalar, İngiliz baladları ve Yahudi Avrupalı şakalarından geçerli kaynaklar olarak eşit bir biçimde özgürce yararlanmıştı. Bu usulü meşru bir bilimsel yöntem olarak düşünmüş olabilir; çünkü Anderson'ın nihai amacı anlatı dizilerinin Ur-formunu düzenlemektir.

Ashında kökenci tarihî-coğrafi yaklaşımın “gölde dalgaların halkalar halinde yayılması” metaforuyla ifade ettiği masalların yayılımı tür farklılıklarının ihmal edilmesini güçlendirmektedir. Tarihî-coğrafi yöntemin esas araştırma amacının ışığında bu farklılıkların önemi gölgelenir. “Aynı hikâyenin farklı topraklarda çeşitli biçimler alarak dinleyicilere ve okurlara ulaştığı”¹⁹ temalar ve motifler “bir Märchen'den diğerine iletildiği ve sonrasında yeni bir bütünlüğe ve yine bir yola yönelinceye dek yeni bir form halinde daha uzağa göç ettikleri”²⁰ için folklor biçimlerinin güncel fark-

lı özelliklerinin tarifi ne niyetlenmiş ne de amaçlanmıştı.

Sonuç olarak, tür kavramı halkbilimi öğreniminde sınıflandırıcı çabada ikincil rol oynamıştır. Tür hiçbir zaman kavramsal bir kategori olarak tanımlanmadı; anlatı türlerinin alt bölümleriymiş gibi kabul edildi ya da öyle bir kriter haline geldi. Kapsamlı bir planla hazırlanmış Stith Thompson'ın *Motif-Index of Folk Literature* (Halk Edebiyatının Motif İndeksi) adlı kitabı ve onun çalışmasından sonra yapılmış diğer motif indeksi modelleri dışında, antolojiler ve folklor derlemeleri gibi bütün diğer indeksler tasnif için tür çatıları kullanır. Her bir cildin içinde, tür terimleri bölümleri ve altbölümleri belirler, adlandırır. Örneğin, *The Types of the Folktale* kitabı “hayvan hikâyeleri,” “gündelik halk hikâyeleri,” “şakalar ve anekdotlar” ve “sınıflandırılmamış hikâyeler” bölümleriyle düzenlenir. Kitabın en son bölümüne dek dile getirilen grupların her biri görünüşte birer nesir-anlatı türüdür. Fakat son alt bölüm olan “sınıflandırılmamış masallar” bu ve benzeri çalışmalarını vurgulayan tür kavramına işaret etmektedir. Türlerin terimleri tasnif kategorilerini belirler; metinlerin arşivlenmesini ve araştırmalarda kullanılmasını kolaylaştıran bir depolama ve tekrar elden geçirme sistemi biçimlendirir. Halkbilimindeki tarihsel araştırmalar içerik odaklıdır ve anlatılanın içeriğindeki benzerlikleri ve farklılıkları –örneğin, türlerin kültürel olarak nasıl algılandığına ve kavramsallaştığına, ya da onların içkin edebî niteliklerine dikkat etmeksizinsaptamak için halkbilimin buna elverişli olan terimlerini kullanmıştır.

Geçtiğimiz günlerde, Lauri Honko, tür kavramını tarihî-coğrafi araştırma yönteminde varsayıldığı gibi açıkladı.²¹ Gelecek için bir yön sağlamak ve tür

tanımlarının labirentinde bize yol göstermek için Honko bir sıra önerisi girişiminde bulunur; ama bunu dile getirirken aslında geçmişini aydınlatmaktadır. Benedetto Croce'den edebiyat için bir yaklaşım ve Max Weber'den bir kavram ödünç alır ve bunları halkbilimi öğretimine uygular. Honko türleri kavramsal değil, sembolik değeri olan araştırma geçreçleri, teknik türlermiş gibi ele almaya gider. Honko, kategorilerini teknik kullanıma hizmet etmesi için kurar, bu kategorilerin kuramsal bir amaca hizmet etmesi düşünülmediği gibi kategoriler kültürel bir dünya görüşünden ya da birleştirici bir kuramsal sistemden alınmamıştır. Tek bir türü biçimlendirmek için farklı, çoğunlukla birbirleriyle çelişen kuramsal sistemlerden alınan içerik, biçim, üslup, yapı, işlev, sıklık, dağılım, çağ ve köken gibi kavramları kullanır. Honko, türlerin gerçek varlıklar değil, "ideal tipler" olarak dikkate alınmasını teklif eder. Her metin, neredeyse sadece ideal bir sistem sunan biçimsel, yapısal, tematik, işlevsel ve tarihsel etkenler arasında belirli bir ilişkiler grubu oluşturur. Gelenekte kaydedilmiş, tek tek metinlerle –sınıflayıcı kategori olan- ideal tip arasında kurulan ilişkinin her durum için yeniden tanımlanması gerekir. Honko, şüphesiz folklor formlarının tasnifi için tarihî-coğrafi yöntem tarafından benimsenmiş olandan daha geniş bir taban sağlarken, o yöntemin benimsediği anlamda bir tür kavramını sürdürür. Tür, temelde bir sınıflama kategorisidir. Honko'nun bir türün işlevsel, yapısal ve diğer adlandırmaları üzerinde düşünme önerisi, bir sınıflama kategorisinin biçimlendirilmesinde hesaba katılması gereken etkenlerin sayısını artırır; ama bu ölçütlerin terkihi bütünüyle etkili olacak yeni bir kuramın oluşmasına yol açacak bir düzeye ulaşmaz. Bu şimdikiye

kadar pratikte kullanılmış bir kavramın tasfiye edilmiş olsa bile sadece yeniden farklı bir biçimde ifade edilmesidir. Tarihî-coğrafi araştırmalar idare edilirken, türler arşivlerde ve müzelerde ideal tipler olarak görülmüş; bilginin depolanması ve yeniden ele geçirilmesine yarayan gereçler olmuştur. Folklor biçimlerinin bu ideal tipleri dosya dolaplarında ve akademisyenlerin analitik diyaloglarında var olur. Honko'ya göre, kültürün kendisinin içinde metinler grubu bulunur ki; bu metinlerin her biri, bu öğeler arasındaki ilişkilerin eşsiz bir birleşimini temsil eder.

Sınıflandırıcı bir kategori olarak tür kavramı, tarihî-coğrafi yöntem ve geçmişteki diğer bilimsel yaklaşımlarla sınırlı değildir. Modern akademisyenler onu türlerin kendi biçimlendirmelerine eklemeler ve örneğin, Roger Abrahams ve Wolfgang Kosack'ın yapmış olduğu gibi, performans ve edebî analizin düzenlenişini tartışırken bu kavramdan yararlanırlar. Her iki araştırmacı da türleri, sınıflayıcı kategoriler olarak, ferdî metinlerle birlikte birbirleriyle de ilişki içerisinde olduklarını düşünürler. Bu çerçeveler ve bu kutupluluklar içinde her bir türün bütün diğer biçimlerle ilişkili olarak bir konumu vardır. Aynı zamanda, her bir ferdî metin bu sınıflayıcı kategorilerinden biriyle benzerlik gösterir ve bu ideal tiplerden birine olan benzerlik azaldıkça bu kademeler boyunca bu kez bir sonraki kategoriyle ilişkili olarak benzerlik artar.²²

Honko, folklor türlerinin "ideal tipler" olarak görülmesinin ve kategorilerin bu esasa dayanarak bir sistem haline getirilmesinin halkbilimi öğretiminde olumlu bir etki yaratmış olacağını ileri sürer. Öncelikle, bu gelişme folklor biçimlerinin tanımları hakkında çoğunlukla boşuna yapılan sürekli tartışma-

ları bertaraf edecek ve gelenekte benzer ifadelerin fark edilmesi ve tasnif edilmesi için belirli ölçütler sunacaktı. Bunun sonucunda, akademik iletişim önemli ölçüde geliyecekti. Honko, tür çalışmalarındaki olası gelişimi, bilginin depolanması ve yeniden ele geçirilmesi için bir sistem olarak tür altbölümlerinin yeterliliğinde bir artışı içererek, temelde tekni bir gelişim olarak sonuçlandırır.

Terminolojideki uzlaşma son derece arzu edilen bir durum olmasına karşın, tarihi-coğrafi okulun farklı dereceleri içerisinde bile muhalif sesler yükselmiştir. Araştırmada benzer ilgi alanlarını paylaşan bazı akademisyenler, birbirleriyle tutarlılık göstermeyerek, tür kavramını sınıflayıcı bir kategori olarak almadılar; akademik kaygıları değiştikçe türlere olan bakışları da değişti. Örneğin, Aarne-Thompson sınıflama sistemini şiddetle eleştirmesine karşın,²³ Carl W. von Sydow türleri, temaların coğrafi dağılımı ve tarihinin izini süren birçok halkbilimciyle aynı biçimde düşünmektedir. Sydow, her birinin ayrı özellikleri olan “memorate,” “fabulate,” “chimerate” terimlerini üretti²⁴; ama kendisinin arkasından gelen Honko gibi, tasnifleme sistemini geliştirirken tür kavramını aynı biçimde kullanmaya devam etti. Ama Sydow, anlatı göçlerinin prensiplerini düzenlerken çarkları ve kavramları bütünüyle değiştirir. Bunun belirtisi olarak, botanik biliminden “aynı türlerden kalıtsal olarak birbirine benzemeyen canlılar arasından doğal ayıklanma yoluyla belirli bir çevreye (deniz kıyısı, dağlık alan gibi) alıştıran kalıtsal bir bitki anlamına gelen”²⁵, “oicotype(ekotip)” terimini ödünç alır. Bu terimle sözlü gelenek arasında kurulan analogi de yeterince anlaşılır görülmektedir: “Bir ülke çoğu zaman, birbirleriyle karşılıklı olarak zayıf ilişkiler içerisinde

bulunan farklı kültürel bölgelerden oluşur. Böyle bölgeler, halk hikâyelerinde daha sonra değişkenlik gösterecektir. Bunların bir kısmı bir yere kadar farklı repertuarlar barındırırken, bu hikâyelerin bir kısmı da farklı bölgelerde özel tiplere, ekotipler biçimine girecektir.²⁶ Bu düşünce silsilesiyle hemfikir olarak, von Sydow özel coğrafi alanı sınırlı, ama uluslararası açıdan yaygınlaşmış hikâyeler fikrini halkbiliminde tür kavramına doğru genişletir. Von Sydow her türü dille sınırlandırarak ve her dil ailesini de kendi özel sınırları içerisinde temellenmiş ve tarihselliğini yinelemiş, sahip olduğu kendi baskın formu içerisinde göz önünde bulundurur. Bu nedenle, *The Märchen* mükemmel bir İndo-Germen türüdür; diğer dillerin de repertuarlarını yönlendirdiği kendi türleri vardır. Örneğin, *novella* Semitik bir türdür, fabl ise Hellenistiktir. Yeni dillere yayılma durumunda, türler birbirlerine karışır, tahrif edilir ve yanlış anlaşılır. Belirli bir folklor biçiminin en iyi korunduğu alanlar, doğduğu toprak, yerel kültür ve temellenip beslendiği dildir.²⁷ Böyle bir teori, türlerin analitik kavramsal kategoriler, ideal tipler olduğu varsayımına artık dayanmadığını, biçimlerin kültürlerde ve toplumlarda tarihsel ve dilsel bir gerçekliğe sahip olduğunu ima eder.

Daimi Biçimler Olarak Türler

Von Sydow türün iki kavramı arasında hâlâ bocalarken, halkbiliminde evrimsel, işlevsel ve yapısal çalışmalar sürekli olarak türlerin folklorun belkemiğini oluşturan, dünyadaki sözlü gelenekler içinde var olan gerçek kültürel varlıklar olduğu görüşünü sürdürmektedir. Kenneth Burke’ün terimini kullanmak gerekirse, türler hem farklılaşan kültürel görüşler ve kullanımları hem de değişen tarihsel vurguların altını çizen

kalıcı biçimlerdir.²⁸ Toplumsal değişimlere ve teknolojik gelişmelere direnen bağimsız, edebî bütünlüğe sahiplerdir.

Evrimci Yaklaşımlar:

On dokuzuncu yüzyıl antropolojisi ve halkbiliminde evrimci vurgu, edebî formlar değil, fikirler ve zihinsel yetenekler üzerineydi. Edward B. Taylor, Andrew Lang, James G. Frazer ve George Laurence Gomme'un görüşlerine göre, insan rasyonelite yoluyla gelişerek büyüden dinî düşünceye, oradan da bilimsel düşünceye evrildi; ama insanlığın evrim boyunca folklor biçimleri sabit kaldı. Tylor'un "animistik" insan deyişi, kültürde ve toplumda meydana gelen değişimlerdeki rolü bakımından rasyonel insan deyişinden ayrılmaz. Folklor türleri evrim safhalarına karşıt bir sırada durmaktadır. Kalıcı bir form olarak bir tür, değişen bir toplumda var olmaya devam eder; ama kültürün toplumdaki konumu geliyorsa, türlerin hiyerarşisinde o tür altta yer alır. Erken evrim safhalarının kültürlerinde merkezde bulunan folklor biçimleri aynı kaldı, gelişmenin daha sonraki evrelerinde ise formlar merkezin dışındaki konumları işgal etmeye başladı. Tylor'ın bu konudaki görüşleri son derece belirgindir:

Atasözünün niteliği tarih içerisinde değişmemiş; ama baştan sona bütünüyle belirli bir tipi muhafaza etmiştir. Dünyanın yüksek ulusları arasında kaydedilen atasözü niteliğindeki deyişler on binler tarafından sayılır ve bu deyişler iyi bilinen, geniş bir edebiyata sahiptir. Fakat atasözlerinin varlık alanı medeniyetin en yüksek düzeylerine kadar yayılsa da, bu durum onların gelişiminin gerçekliğinin pek de kanıtı değildir. Avrupa kültürünün ortaçağda ulaştığı seviyede, atasözleri popüler eğitimde gerçekten geniş çapta öneme sahiptir; ama onların aktif gelişme sürecinin neredeyse sona erdiği görülür. Cervantes bir atasözü satıcısının hünerini daha

önce aşmadığı bir dereceye çıkarttı; ama unutulmamalı ki, emsalsiz Sancho'nun eşyaları çoğunlukla aile yadigarıydı; çünkü atasözleri, daha sonra toplumun daha erken bir durumunun kalıntlarına bile gömülmekteydi. Onlar, -şövalyenin bitmek tükenmek bilmeyen çıkımından çıkıyormuş gibi atalardan kalma bilgilerin aynı kalıntılarını kullanmaya devam ederek- bizim gibi varlıklarını sürdürürler, eski atasözleri hafif bir değişikliğe dahi uğramaz ya da değişen modern zamanlarımızda yeniden oluşmaz.²⁹

Bu nedenle, Tylor'a göre, atasözleri başka türlü değişen bir toplumda süreklilik gösteren bir etkidir. Onlar - gelişerek varlıklarını sürdüren; ama insanın bilgi düzeyi geliştikçe önemini yitiren- kalıcı biçimler, değişmez öğelerdir. Örneğin, eşinin kuramsal bakışını paylaşan Alice B. Gomme'a göre, folklor türleri söz konusu olduğunda evrim, merkezkaç kuvveti gibi temaları kültürel açıdan merkezî türlerden marjinal biçimlere itme eğilimindeydi. İnsanın evrimiyle özneler ve biçimlerin farklı bir dağılımı ortaya çıkar. Bir devirde toplumsal eylemlerin odak noktasındaki temel bir ritüel olan insan kurban etme meselesi sonraki yıllar içinde bir tekerlemenin ve çocuk oyununun teması haline gelir.

London Bridge is broken down³⁰

Dance over the Lady Lea

London Bridge is broken down

With a gay lady (la-dee).³¹

Kültürel koşullar değişirken kalıcı bir form olarak tür kavramı, on dokuzuncu yüzyılın İngiliz antropologları ve halkbilimcilerine mahsus bir kavram değildi. Değişimi evrimci değil, tarihsel terimlerle betimlemeleri ve yorumlamalarına karşın, daha önce Grimm Kardeşler de benzer bir tür kavramı biçimlendirdi. Kültürel ilişkiler ve dinî çelişkiler, sözlü gelenekte biçim ve içerik arasındaki ilişkileri etkiledi. Hristiyanlığın etkisi

altındaki Avrupa pagan mitleri, peri masallarına, atasözlerine, tekerlemelere ve sözlü imgelere karışıp bozuldu ve köylü gelenekleri ve şivelerinde kendilerini gösterdi. Bu kuramın sıklıkla başvurduğu “bozulmuş mit” metaforu, evrimcilerin türün değişimi üzerine fikrini muhafaza eder.³² Grimm Kardeşler, pagan mitlerinin, Avrupa’da Hristiyanlığın etkisi altında ezilen anlatılar ve inanç ifadeleri gibi diğer biçimler içinde kristalleştiklerini düşünürler. Jacob Grimm’in *Teutonic Mythology* (Cermen Mitolojisi) adlı kitabı böyle örneklerle doludur. Kendi ifadeleri düşüncelerini çok daha berrak ortaya koyar:

Masallar çoğu akıldışı şeylerin mecazlı bir kavrayışla ifade edildiği, kaynağı çok eski zamanlara kadar giden bir inancın kalıntılarıdır. Bu mitik öge, toprakta üzeri otlar, çiçeklerle örtülü mücevher parçalarının sadece çok dikkatli bakıldığında görülebilecek küçük taşları gibidir. O mitik ögenin anlamı çok uzun zaman önce kaybolmuştur; ama o mana hâlâ hissedilmekte ve aynı zamanda mucizevi olanın içindeki doğal mutluluğu karşılarken masallara içerik sağlamaktadır. Bunlar aylak hayal gücünün süslü oyunlarından ibaret değildir.³³

Başka bir deyişle, temaların folklor biçimleri arasındaki dağılımını evrimden çok tarihsel koşullar değiştirmektedir. Her türün farklı nitelikleri ve yeterlikleri vardır; ama değişen tarihsel ve kültürel şartlar altında, aynı konuya değişikliklere uyum sağlayan diğer türlerde de rastlanacaktır. Mit inanç adabını gerektirir; fakat onun yokluğunda aynı tema bir masala dönüşecektir.

Grimm Kardeşler’in yaklaşımlarının modern akademik eğitimde hâlâ geçerliliği vardır. Bu yaklaşımlar, türlerin sınıflama sisteminde temel ilke gibi işlev görür. C. Scott Littleton, kendinden önceki meşhur araştırmacılara gerekli göndermelerde bulunmaksızın, “anlatı-

ların sınıflandırılmasında iki boyutlu bir düzen”³⁴ önermiştir. Tarihsel gelişmeler sürecinde, Avrupa toplumlarının kutsal ve seküler olanla, gerçeğe ilgili olan ve hayali olanın eksenindeki sözlü geleneğe adablarının ve anlatı temalarının değiştiğini öne sürer. Littleton, Avrupa geleneğinde beş türü dikkate alır: Mit, efsane (ya da *saga*), halk hikâyesi (ya da Märchen), tarih ve kutsal tarih. Bu türler hakikat ve inançla olan ilişkileriyle birbirlerinden ayrılır. Avrupa Medeniyetlerinde rasyonelitenin etkisinin artışıyla birlikte Littleton anlatı temalarının – bu ikilikler boyunca konularının geçirdiği değişimle- sürekli yeniden değerlendirildiklerini ileri sürer. Her bir konum sözlü geleneğin belirli bir türüne yerleşir. Ama bir tema üzerinden birtakım kültürel davranışların değişmesi ve gerçeğe ilgili ya da hayali motiflerin ortaya çıkışında artış ya da düşüş söz konusu olduğunda o temanın konumu da değişir. Öyleyse bu yaklaşıma göre, türler daimidir, hakikat ve dindarlık çerçevesinde kendi konuları sabittir; sadece temalar değişebilir.

İşlevselci Yaklaşımlar:

Antropoloji ve folklorun işlevselci kuramı, daimi biçimler olarak ifade edilen türlere dinamik bir görünüş katar. Onlar kültürün içinde süreklilik gösteren sözlü biçimler olarak var olduğu gibi, toplumsal ilişkilerde de aktif bir rol oynar. Kültürel evrimcilikte varlığını sürdürmeye odaklanan görüşe karşı çıkan Bronislaw Malinowski, sözlü geleneğin biçimlerini ele alırken Tylor’ın yaklaşımından ayrılmaz. Tylor’a göre, türler kültürel açıdan etkili biçimler haline gelince, o türlerin gerçekliği daha çok somutluk kazandı. Malinowski, kültür üzerine geliştirdiği genel işlevselci kuramı çerçevesinde değerlendirerek türleri etkili, hareketli varlıklar olarak yeniden ele alır. Malinowski’nin işlevselci kuramı, bu grubun biyolojik, toplumsal

ve kültürel açıdan varlıklarını nasıl sürdürdüklerinin açıklamasıdır. Antropolojinin kültürel evrimci kuramına tepki olarak, araştırmanın odağını modern yaşamda ayakta duran kalıntıların açıklamasından, bir grubun bir bütün olarak yaşamını sürdürmesine kaydırır. Folklor türlerini de içeren kültürün her bir ögesi, toplumsal grupların devamlılığını sürdürmelerine katkıda bulunan etkenlerdir.³⁵ Buna göre, mit “inancı ifade eder, güçlendirir ve kodlar”: Ahlaki normları korur ve uygulanmasını sağlar; ritüelin yarattığı etkiyi onaylar ve insanlar için yol gösterici pratik kuralları içerir. Bu nedenle, mit medeniyetin elzem harcıdır, boş bir hikâye değil; üzerinde çok çalışılmış aktif bir güçtür.”³⁶ Mit, entelektüel bir cevap ya da artistik bir tanımlama değil; yaban inançlar ve ahlaki bilgeliğin pragmatik bir belgesidir. Efsaneler, anlatıcının atalarını yücelterek toplumsal hırsı giderir, masallar ise eğlendirir. Böylece, türler araçsal olarak toplumsal ve manevi ihtiyaçları karşılamaya yönelik bir amaca işaret eder. Türler maksatlı eylemlerin oluşturduğu düzenli bir sistemin somut, kültürel ve tecrit edilmiş parçalarıdır; kavramsal açıdan kültürle ilişkili tutarlı bir bütün olarak düşünülürler.

Bir türün yerine getirdiği gerçek işlev, gözleme ve yoruma göre değişir. Folklor biçimlerinin hizmet ettiği aktif sosyal birimin genişliği tek bir kişiden, dağınık bir gruba, bir kabileye ya da ulusa kadar daralıp genişleyebilir. Böyle bir düşüncenin temeli üzerinden, Edmund Leach ve Raymond Firth mitin işlevinin yorumunu tersine çevirdiler, miti yapılandırıcı ve birleştirici bir güçten çok manipüle eden bölücü bir güç olarak ele aldılar.³⁷ Fakat yorumlamaların da farklılaşmasıyla bütün bu türleri kavramsallaştıran yaklaşımlar onları sosyokültürel etkileşimler için kontrol ve denge mekanizması sağlayabilmeleri ve bütün

işlevlerini yerine getirebilmelerini mümkün kılan farklı retorik özelliklere sahip toplumda etkili biçimler olarak görürler.

Malinowski'nin genel teziyle hemfikir olarak, Thomas Williams, bir Kuzey Borneo halkı olan Dusun'un bilmecelerini inceler. Aynı zamanda, Malinowski'nin mit, efsane, masal tanımında ima ettiği gibi bir biçime bir tek işlev atfetmekten kaçınır. Williams, bilmecenin doğrulayıcı, açıklayıcı ve büyüleyici işlevlere sahip olduğunu düşünür. Bilmeceler “toplumsal yapının sağlanmasında etkili olan çeşitli birleştirici güçlerden biri” gibi kavramsallaştırıcı bir mekanizma olarak da hizmet eder. Aynı zamanda, genel olarak daha az yıkıcı bir toplumsal davranış ve kabul edilebilir bir fiziksel zarara ilişkin olası çatışma ve gerilim düzeylerinin yönlendirdiği kişiler arasındaki gerginliği azaltmaya yarayan bir araç işlevi görür.³⁸ Bu bakış açısına göre, türlerin retorik içerikler, sosyal ilişkiler, karşılıklı kişisel etkileşimde, hatta birbiriyle çatışan güçlerle mücadele eden bireysel çabalar söz konusu olduğunda bile önemli rolü vardır.

Benzer biçimde, Roger Abrahams, işlevsel analizi retorik bir folklor kuramıyla harmanlar; Kenneth Burke'ün batıl inançları da kapsayan “tekerrür eden tipik durumlar”³⁹ olarak adlandırdığı atasözleriyle ilgili görüşünü de geliştirir. Abrahams, daha önce belirtilen işlevlerin kişiler arasındaki çatışmaları desteklediğini, daha sonra dile getirilen işlevlerin ise kişisel durumları aşarak doğal ve batıl karşılaştırmalar konusunda etkili olduklarını öne sürer.⁴⁰

Malinowski işlevlerin evrensel ve bu nedenle insanlığa özgü olduğunu savunmuştu. Bu yaklaşıma göre, işlevsel bir sistem olarak türler evrensel uygulanabilirliğe sahip olmalı, dünya çapında yaygınlaşmış sözlü geleneklerden gelen bilginin muhafaza edilmesi ve yeniden ele alınmasını sağlayan kategorilerin sı-

nıflama sistemini oluşturmalydı. Folklor biçimleri için esas olarak işlevsel ölçütlere dayanan bir sınıflama sistemi düzenlemek sadece William Bascom'un mantığına uymaktaydı.⁴¹ Fakat Bascom daha sonra inanç, inançsızlık ve eğlence gibi davranış biçimlerinin evrensel olmasına rağmen uygulanabilirliklerinin kültürel açıdan belirli durumlarla sınırlı oldukları sonucuna vardı. Bu işlevleri yerine getiren etnik türler, etnik algılayış performans ve dille sınırlandırılmış yalnızca göreceli bir sistem oluşturur. Ama analitik sınıflandırmasını eş zamanlı bir biçimde sunma girişiminde bulunur:

Mit, efsane ve halk hikâyesi evrensel olarak kabul edilen kategoriler değil, diğer sistemlerin "yerli kategorileri" olarak göz önünde bulundurulduklarında bile çapraz-kültürel açıdan uygulanabilen analitik kavramlar olarak önerilir. Bu kategoriler Avrupalı halkbilimi öğrencileri tarafından oluşturulmuş üç parçalı bir sınıflandırma sisteminin ödünç alınmıştır, herhalde Avrupa "halk"ının yerli kategorilerini yansıtmaktadır. Ama bu sistem kurgu olarak nitelendirilen halk hikâyelerinden ayrılarak, ("mit-efsane" adı verilen) daha sonra bir tek kategori içerisinde gruplandırıldığını göreceğimiz grup mitleri ve efsanelerinin bulunduğu, ikili sınıflama biçiminin görüldüğü toplumlara da kolaylıkla indirgenebilmektedir.⁴²

Yerel kategoriler ve analitik kavramlar arasındaki uyumsuzluk Bascom'un karşılaştığı tek zorluk değildir. Bundan daha önemli olan mesele, etnik özellikli ve çapraz-kültürel sistemlere dayanarak birbirinden ayrılan kavramlarıyla ilgilidir. Mit, efsane ve halk hikâyesi gibi biçimler analitik kavramlarsa, onlar her bir hikâyenin yalnızca benzerlerinin olduğu ideal tiplerdir. Ama ideal tipler, inanç adabına bağlı kalmamakta ve kültürel içerikli anla-

tıya sahip olmamaktadır, sadece ferdi hikâyeler böyle bir içerik barındırabilir. Bu açmaza karşın, Bascom; zaman, yer ve inanç ölçütlerini türlere uygulayarak bu temel üzerine bir sınıflama sistemi kurarsa, türleri kalıcı biçimler ve aynı zamanda sınıflandırıcı kategoriler gibi düşünmek zorunda kalacaktır. Fakat bu iki tür kavramının her birinin kendine göre makul bir geçerliliği varken, ikisi arasındaki bağdaştırılamaz farklılık etnoğrafik bilgidan ya da tutarlılıktan ödün vermeksizin bu iki kavramın örtüşmesine olanak vermemektedir.

Yapısal - Morfolojik Yaklaşım:

Folklor biçiminin yapısal-morfolojik incelemelerinde, tür kavramları arasında bocalamaktan kaçınıldı ve sürekli olarak sözlü kültürde türlerin zaten var olduğu öne sürüldü. Böyle bir önerme, bilmeceler, atasözleri, hikâyeler ve efsaneler üzerine yapılan yapısal-morfolojik incelemeleri meşru kılan tek varsayımdır. Bu folklor tipleri yalnızca kavramsal açıdan sınıflandıran kategoriler olsaydı, onların biçimsel özelliklerini tanımlamaya gerek duyulmayacaktı. Yapısalcılık birinin kendi kendine oynadığı bir satranç maçı haline gelecekti. Halkbiliminde yapısal çalışmaların nihai gerekçesi, her türün onu diğerlerinden ayıran özelliklerini, içinde barındırdıkları biçimlerle kurdukları ilişkileri ve yine bu özelliklerin sözlü geleneğin bütünlüğü içinde türleri ayrıştırma kapasitelerini keşfetmektedir. Bu niteliklerin her bir kültürün kendi türleri için evrensel ve ortak özellikler mi, yoksa kültürel iletişim sisteminin belirli parçaları olup olmadığı hâlâ tartışmalı bir noktadır. Örneğin, Alan Dundes türlerin evrensel varlığına ilişkin en cesur cümlelerden birini kurmuştur. Dundes, türleri sözlü geleneğin kalıcı biçimleri olarak düşündüğü gibi yapısal incelemelerin bilimsel halkbilimi araştırmalarında metodoloji açısından önceliği olduğu konusunda

ısrar eder: “Halkbiliminin, bir bilim olarak, ilk gereksinimi bütün folklor türlerinin betimlemeli yapısal incelemelerinin yapılmasıdır”.⁴³ Dundes, Georges’la birlikte, şu yargıları öne sürer: “Halkbiliminde yapısal incelemenin amacı derhal folklor türlerini tanımlamak olmalıdır. Bu türler dâhilî morfolojik özelliklerin terimleriyle tanımlandığı zaman, belirli kültürlerde folkloristik biçimlerin ilginç sorunlarına daha iyi yönelmek mümkün olacaktır”.⁴⁴

Böylece Georges ve Dundes, hem folklor türlerinin evrenselliği hem de onların yapısal-biçimsel özelliklerinin evrenselliğini savunurlar. Mit, efsane, masal, bilmeceler, atasözleri ve türküler/şarkılar tematik ve üslupla ilgili düzeylerde gerçekleşen değişim ve çeşitliliğe bağlı kalır; bunların yapısal özelliklerinin evrensel olduğu düşünülmektedir. Georges ve Dundes, belirli bir kültürde bu türlere atfedilen niteliklerin, tür ayrışmalarının evrensel ilkelerine dayanan bir yüzey yapısı oluşturduklarını düşünmektedir. Folklor biçimlerindeki tarihsel ve kültürel değişiklikler bireyin düşünce, hayal ve ifade biçimine kalıcı olarak yerleşmiş temel yapılarıdaki değişimlerdir. Bir metaforla açıklayacak olursak, folklor türleri sağlam kaplar gibidir: Kendi yapıları vardır ve her toplum onları kendi kültürel, tarihsel ve sembolik varlığına göre doldurur.⁴⁵

Evrilen Biçimler Olarak Türler (Uygarlık Tarihi Yaklaşımı):

Açıkça görülen başka farklılıklara rağmen, tür kavramlarının kalıcılığı ve evrilen biçimleri arasındaki farklılık esas sayılır. Bu konuların herhangi birinde yer alan halkbilimciler aynı terminolojiyi kullanır; özellikle yapısal-morfolojik ve uygarlık tarihi yaklaşımları arasında açık bir benzerlik görülmektedir. Her iki yaklaşımda da biçim, *gestalt*, ilişkiler ve model gibi terimlerin geçtiği ne sıkça rastlanmaktadır. Yapısal-mor-

folojik yaklaşıma göre, her metnin ve türün temelinde belirli bir hikâyenin anlatı parçaları arasında ifade edilen ilişkilerde “derin” bir yapı vardır. Folklor formasyonunun temelindeki bu “derin” yapı, tarihsel değil, bilişsel bir önceliğe sahiptir. Buna karşılık türlerin evrilen biçimler olduğu düşüncesinin kökünde, her türün farklı bir anlam alanına sahip olduğu fikri yatar. Folklor ve edebî tipler insanların sözlü ifadelerinde kendini gösterdiği, her birinin kendi anlam alanında yalından karmaşık biçimlere evrilen tarihsel değişikliklerdir.

Bir başka ayırım da edebiyat eleştirisi ve halkbilimdeki evrimci anlayış arasında yapılmalıdır. Edebiyat eleştirisindeki evrimci anlayışın savunucusu olan Ferdinand Brunetiere “türlerin de biyolojik cinsler gibi olduklarını düşünür. Türlerin tarihiyle insanoğlunun tarihi arasında sürekli paralellikler kurar [...] Tür tarihçelerinde türler arasındaki rekabeti betimlemek için varoluş mücadelesi benzerliğinden bile yararlanarak bazı türlerin başka türlere dönüştüklerini tartışır”.⁴⁶ Halkbiliminde böyle düşüncelere daha önce yer verilmemişti. Türlerin yalın (birincil) biçimlerden karmaşık biçimlere evrildiği tezini geliştirmiş olan André Jolles, sözlü türlerin yazınsal türlere dönüşmesi anlayışını sürdürmesine karşın “şartlara en iyi uyum sağlayanın hayatta kalması” ve “doğal ayıklanma” gibi Darwin ifadelerini kullanmaktan kaçınır.

André Jolles türlerin formasyonu ve dönüşümü teorisini üç esas üzerine temellendirir:

Belli koşullar altında, dilin sözcükleri biçimlere dönüştürmek için doğal bir becerisi vardır. Bu süreç temel bir zihinsel etkinliktir. (*Geistesbeschäftigung*).

Sözcükler farklı anlam alanları etrafında merkezini belirleyerek biçimler halinde dağılır. (*Bedeutungsfeld*).⁴⁷

Tür çoğunlukla yeni -çoğunlukla

daha karmaşık, anlam açısından kendisinden öncekiyle örtüşen- bir tipe dönüşür.

Bu süreç, yalın olandan karmaşık olana dönüşümü ifade eder. *Einfache Formen* (birincil türler) bu anlam alanlarının başlıca, en temel belirtileridir. *Kunst Formen* (sanatsal türler), bir başka deyişle sanatsal türler ise çok daha karmaşık ve tarihsel açıdan aynı anlam alanlarının daha yeni tasvirleridir.

Jolles, folklor biçimleri için böyle dokuz semantik alan seçer. Efsanede kutsal olan; Sage'de aile; mitte evrenin yaratılışının doğası; bilmecelerde ise araştırmacı ruh ifade edilir. Atasözünde tecrübe, *Kasus* (vakalar)'ta etik, *Memorable*'de gerçeklik, *Märchen*'de naif bir ahlak anlayışı, şakalarda ise komedi unsuru temsil edilir.⁴⁸ Jolles, bu türleri sonlu, esas biçimler olarak düşünür, yazılı edebiyat da bu biçimlerden türemiştir. Bunlar çoğalma, değişme ve dönüştürülme becerisi olan doğal biçimlerdir. Bu dokuz tür –edebiyattaki bütün diğer türleri de üretmiş olan- nihai, en küçük ve temel biçimlerdir. Bu *einfache Formen* (birincil türler) kültürel ve tarihsel üstünlük barındırır. Eski zamanlarda ve en ilkel olarak iddia edilen halklar içinde ortaya çıktılar. İnsanlığın ve medeniyetin ilerleme sürecinde hâlâ aynı anlam alanını barındırmaya devam ederek karmaşık biçimlere evrildiler.

Jolles'un eleştirisi, tasnif sistemi için taşıdığı kaygı söz konusu olduğunda çoğu zaman pek dikkate alınmamış ya da onun metafiziğinin doğruluğunun saptanamazlığı ele alınırken dışarıda bırakılmıştır.⁴⁹ Anlatı biçimlerinin evrimi hakkında Jolles'un fikirlerini paylaşanlar onun yaklaşımını temelde tür kavramının nasıl değiştiği meselesine uydurarak genişlettiler. Örneğin, Jan de Vries; Jolles'un folklor biçimlerinin dönüştürülebilirliği (*transmutability*) düşüncesini tarihsel koşulların değişimi meselesine

uydurur; ama biçimlerin kökeni ve başlangıcı meselesinden kaçınır. De Vries'a göre, kahramanlık destanları, kahramanlık şiiri, mit ve *Märchen* sınırları içinde herhangi bir halk edebiyatı ürününün yaratılışında anlam alanları yerine tarihsel olaylar merkezde bulunur.

De Vries'a göre doğuştan meydana gelen olağandışı olaylar nevi şahsına münhasır bir yaşamı olan, kahramanca bir yaşantının parçasıdır, tarih anlarına ait değildir ve sıradan insanların başlarından geçemez. Kahramanlık destanları ve epikleri toplumun ve kültürün mitlerini oluşturur, bunlar kahramanlık kültürüyle ilişkili olarak evrilirler. Ama bu başlangıç durumu ve mevcut toplumsal durum arasındaki mesafe arttıkça, mit yeni bir türe, *Märchen*'e dönüşerek acıma duygusu (*pathos*) uyandırma özelliğini kaybeder; ayinsel eylemlerin kutlaması olmaktan çıkıp iyi temenniler içeren bir düşünce barındırmaya başlar. Bu gerçeklikten uzak iyimserlik, bu türü eskimiş ve yavan bir anlatıya dönüştürür. Başka bir deyişle, de Vries mitlerin ve kahramanlık destanlarının *Märchen*'e dönüşümünün yapıdaki biçimsel bir değişim değil, toplumsal perspektiflerdeki bir değişim olduğunu öne sürer. Bu yeni stratejik nokta mit, yani inanç konusundaki köktenci muameleyi rafa kaldırır, yerine eğlenceyi ikame eder. Bu süreçte türkülerin ezberlenip aktarılması, saraydan çocukların yatak odalarına taşınır. Anlatıcılar da artık sarayın ozanları değil, bakıcılar, ihtiyar kadınlardır. Toplumun kentlileşmesi tarihsel açıdan mitleri ve kahramanlık türkülerini merkezden, kültür çemberinin dışına kaydırmıştır. Bu nedenle, de Vries birincil biçimlerin karmaşık türlere evrilmesi yerine, folklor türlerinin ve yalın biçimlerin birbirine dönüşümünü kabul eder. Böylece de Vries'a göre, mit, destan, türkü ve *Märchen* artık temel biçimler değildir; sadece tarihsel olayların başlangıç

konumundan söz edilebilir. Fakat dört biçimin tümü de, toplumsal koşullardan etkilenen ve o kahramanca yaşantıya ait bir tek anlam alanına odaklanan olaylar dizisinin bir parçasıdır.⁵⁰

De Vries, Jolles'un birincil biçimlerini tarihsel terimlerle ifade ederken, Kurt Ranke, folklor türleri kuramına işlevsel bir psikolojik boyut getirdi.⁵¹ Ranke, folklorun ilk biçimlerini insanların temel ihtiyaçlarını karşılamak için evrilmiş anlatım biçimleri olarak dikkate alır. Bunlar birey ve toplumun temel ihtiyaçları olduğu için Ranke, insanlığın şafağından beri onların var olduğunu ve modern hayatta da devam etmiş olduğunu kabul eder. Sonuç olarak, bu psikolojik koşullar doğrultusunda evrilmiş folklor biçimleri her zaman karmaşık biçimlere dönüşmemiş; fakat aslı doğasını korumuştur. Ranke; masal, destan ve *saga* gibi türlerin tümünün "kendi bireysel iş yapabilirliği (energeia) olduğu ve [ortak motiflerve anlatı öğelerini] kendi özel anlatım biçimlerine dönüştürdüğünü öne sürer". Böylece türlerin geçirdiği dönüşümlere ilgi göstermeyerek belirli biçimlerin anlatı çatılarına uyan temalar ve motiflerin değişimine ilgi duyar. Ranke'in *einfache Form(birincil türler)*'ü "indirgenemez, hakiki arketipik bir biçim, hem içerik hem de yapı için tamamlayıcı bir bütündür".⁵² Bu biçimler toplumsal ya da kültürel çok psikolojik bir temele sahip olduğu için insanların evrensel ifade biçimleridir. Bu nedenle, Ranke, Jolles'un *einfache Formen(birincil türler)*'inin aslı doğası anlayışını sürdürür; ama bu formların karmaşık olanlara dönüşebilirliğini bir kenara atar. Aynı zamanda, bir anlam alanının yerine psikolojik bir işlev fikri koymasına karşın türlerin anlatsal-şiirsel(*narrative-poetic*) etkisini edebî semantik anlamların gibi ifade eder. Belirli bir türe meyleden motifler, temalar ya da olay örgüleri verili bir folklor

türünün belirli ihtiyaçları ve talepleriyle uyum içerisinde değişim gösterebilir. Bu nedenle, Jolles'un *einfache Formen(birincil türler)* düşüncesini geliştirirken, Ranke, tür kavramını evrilen kalıcı bir biçime doğru değiştirir, aynı zamanda başka bir tür anlayışını, bir söylem biçimi olarak türü vurgulayan bazı ilkeleri de alır.

Söylem Biçimleri/Söylemsel biçimler Olarak Türler

Jolles'un biçimleri anlam alanlarının terimleriyle kavramsallaştırması folklor türleriyle ilgili dördüncü kavramı üretti. Bu kavrama göre, türler söylemin farklı biçimleriydi.⁵³ Bu görüşe göre, her türün kendine has özellikleri, söz dağarcığı, gerçeklik düzeni, kendi betimleyici(*descriptive*) dili, karakter tipleri ve sembolik anlamları vardır. Bütün bunlar o türün sözlü gelenek içinde farklı bir söylem biçimi olduğunu gösterir.

Max Lüthi ve Lutz Röhrich gibi bazı akademisyenler bu söylem biçimlerini *Märchen*'le *Sage* gibi birbiriyle karşılıklı etkileşim içerisinde olan özel kategorilerin sınırlarını belirlemek için- birbirleriyle karşılaştırarak tanımlamışlardır.⁵⁴ Muhtemelen, Max Lüthi, tür kavramını-efsaneyi tarihsel olarak değerlendirirken, *Märchen*'i şiirsel olarak göz önünde bulunduran- Grimm Kardeşlerle aynı biçimde anlamış ve ifade etmiştir.⁵⁵ Böylece türleri sadece kendi içeriklerinin terimleriyle değil, onların zikrettiği ya da ima ettiği bütün retorik özelliklerine göz atarak adlandırdılar. Söylem biçimleri olarak düşünüldüğünde *Märchen* ve *Sage*'in nitelikleri, tasvirleri o zamandan beri çoğaldı ve çeşitlilik göstermeye başladı. Birbiriyle çelişen birçok özellik için birer paradigma işlevi görürler. Eğlence/ eğitim, fantezi/gerçeklik, iyimserlik/kötümserlik bu biçimlerin niteliklerinden bazılarıdır. Bu nitelikler *Märchen* ve *Sage* ve onlarda ifade edilen toplumsal,

kültürel ve kozmik gerçekliklerin kavramsallaşması üzerinden söylem özellikleri, sembolleri, konu ve düşünce kümesi oluşturur. *Märchen*'in olay örgüsü bilinmeyen zaman ve mekânda ortaya çıkar, doğa kanunlarını aşar ve bütünüyle kurgusaldır. Efsane ise ampirik gerçeklik ve geleneksel hakikat kavramıyla sınırlandırılmış bir söylemdir. Lüthi'ye göre, efsane insanın, geniş anlamda, toplum içindeki eylemlerini temsil ederken *Märchen* çekirdek aile içindeki ilişkileri bir araya getirir. Bir söylem biçimi olarak herhangi bir tür dil, semboller ve gerçeklik arasında tanımlanmış bir ilişkiler kümesiyle birlikte ontolojik bir bilim oluşturur. Bir anlatı motifi ya da teması böyle herhangi bir kümeye dâhil edilirse, belirli bir biçim içerisinde başkın çıkan söylemin kurallarına tabi olur. Bu nedenle, türler farklı birimlerdir. Her birine kendi söylem kuralları gereğince bütün anlatı özelliklerini değiştiren biricik nitelikler egemendir.

NOTLAR

Yazarın Notu: Giriş kısmını okuyan Charles Adams, Kenneth Burke ve Barbara Kirshenblatt Gimblett'e minnettarım. Onların eleştirileri oldukça yararlı oldu.

- 1 Ehrenpreis, Irvin. The "Types Approach" to Literature. New York: King's Crown Press, 1945: 70,72-80.
- 2 Dorson, Richard M. "The Growth of Folklore Courses". Journal of American Folklore 63, 1950: 348.
- 3 A.g.e. s. 354.
- 4 Baker, Ronald L. "Folklore Courses and Programs in American Colleges and Universities". Journal of American Folklore 84, 1971: 225.
- 5 Bu listeyi Vladimir Propp'unküyle karşılaştırınız. Propp, Vladimir. "Generic Structures in Russian Folklore". Genre 4, 1971. Ed. Dan Ben-Amos and Philip Tilney. Trans. Maria Zagorska Brooks: 213-248.
- 6 Mintz, Jerome R. Legends of the Hasidim: An Introduction to Hasidic Culture and Oral Tradition in the New World. Chicago: University of Chicago Press, 1968.
- 7 Abrahams, Roger D. Deep Down in the Jungle: Negro Narrative Folklore from the Streets of Philadelphia. Hatboro, Pa.: Folklore Associates, 1964: 16.
- 8 Dundes, Alan. "Texture, Text and Context".

- Southern Folklore Quarterly 28, 1964: 252.
- 9 Georges, Robert A. "The General Concept of Legend: Some Assumptions to be Reexamined and Reassessed". American Folk Legend: A Symposium. Ed. Wayland D. Hand: 1-19.
- 10 A.g.e. s. 19.
- 11 Dundes, Alan. "Folk Ideas as Units of Worldview". Journal of American Folklore 84, 1971: 93-103. Yeniden basımı: Toward New Perspectives in Folklore. Ed. Américo Paredes and Richard Bauman: 93-103.
- 12 Schwarts, Elias. "The Problem of Literary Genres". Criticism 13, 1971: 113.
- 13 Guillén, Claudio. "Poetics as System". Comparative Literature 22, 1970: 195.
- 14 Dorson, Richard M. "Current Folklore Theories". Current Anthropology 4, 1963: 93-112, ve Folklore and Folklife: An Introduction: 7-47.
- 15 Örneğin, Stith Thompson'ın Motif Index of Folk Literature adlı kitabına bakınız (I, 10. Bloomington: Indiana University Press, 1955); C. W. von Sydow. Selected Papers on Folklore: Published on the Occasion of His 70th Birthday. Ed. Laurits Bødker: 60,61-127.
- 16 Thompson, Stith. The Folktale, pp. 413-427; Carl W. von Sydow, "Popular Prose Traditions and Their Classification," in Selected Papers on Folklore, pp. 127-145; V. Propp, Morphology of the Folktale, pp. 3-18.
- 17 Goethe'nin morfolojik düşünceleri, genel olarak türler ve onların halkbilimde
- 18 Taylor, Archer. "The Classics of Folklore". Arv 20, 1964: 120-121. Thompson'ın The Folktale adlı kitabına da bakınız: 444.
- 19 Thompson. The Folktale: 22.
- 20 Krohn, Kaarle. Folklore Methodology (Julius Krohn tarafından düzenlendi ve Nordic araştırmacıları tarafından genişletildi). Çev. Roger L. Welsch. American Folklore Society Bibliographical and Special Series. Austin: University of Texas Press, 1971: 158.
- 21 Honko, Lauri. "Genre Analysis in Folkloristics and Comparative Religion". Temenos 3, 1968: 48-66.
- 22 Abrahams, Roger D. "The Complex Relations of Simple Forms". Genre 2, 1969: 104-128. Bu ciltte yeniden basıldı: Kosack, Wolfgang. "Der Gattungsbegriff 'Volkserzählung'". Fabula 12, 1971: 18-47.
- 23 Von Sydow'a bakınız: Selected Papers on Folklore: 127-145.
- 24 A.g.e.:60-87.
- 25 A.g.e.: 243.
- 26 A.g.e.: 50-51.
- 27 A.g.e'ye, "Kategorien der Prosa-Volksdichtung" (60-85), ve "Popular Dite Tradition: A Terminological Outline" (106-127) makalelerine bakınız. Archer Taylor'ın "A Theory of Indo-European Märchen" (Folklore 44, 1931: 54-60) makalesiyle orada belirtilen makaleleri karşılaştırınız.
- 28 Stanley Edgar Hyman'dan alıntı: The Armed Vision: A Study in the Methods of Modern Li-

- terary Criticism(1948, yeni baskısı. New York, Vintage Books, 1955: 247)
- 29 Taylor, Edward B. The Origins of Culture (1878, yeni baskısı: New York: Harpr, 1958: 89-90). Tylor'ın dini inançlar ve pratiklerle ilişkilendirilen tür kavramının yukarıda belirtilenden ayrıldığını dikkate alınız. Örneğin, resmi dualar, türler gibi, büyü formüllerinden evrildiklerini savunur. Religion in Primitive ve Culture adlı kitabına bakınız (1878; yeni baskısı. New York: Harper ve Row, 1958: 456-459). Bu görüş Tylor'ın insanların dinlerinin evrimiyle ilgili teorisile tutarlıdır.
- 30 Gomme, Alice Bertha. The Traditional Games of England, Scotland and Ireland, I. London: David Nutt, 1894: 346-348.
- 31 Londra Köprüsü yıkılıyor/ Lady Lea üzerinde dans ederken/ Londra Köprüsü yıkılıyor/ Üzerinde şen bir hanımla
- 32 Thompson'a bakınız. The Folktale: 370.
- 33 Murray B. Peppard'ın kitabından alıntlandı. Paths Through the Forest: A Biography of the Brothers Grimm. New York: Holt, Rineheart and Winston, 1971: 50.
- 34 Littleton, Scott C. "A Two Dimensional Scheme for The Classification of Narratives". Journal of American Folklore 78, 1965: 21-27.
- 35 Bronislaw Malinowski'nin A Scientific Theory of Culture and Other Essays adlı kitabına bakınız (1954, yeni baskısı, New York: Oxford University Pressi 1960). Malinowski'nin antropolojiye yaklaşımıyla ilgili daha derin bir tartışma ve değerlendirme için Elvin Hatch'in Theories of Man and Culture adlı kitabına bakınız (New York: Columbia University Press, 1973: 272-335).
- 36 Malinowski, Bronislaw. Magic, Science and Religion: 101.
- 37 Leach, Edmund. Political Systems of Highland Burma: A Study of Kachin Social Structure(1954, yeni baskısı, London: The London School of Economics and Political Sciences, 1964: 264-278); Raymond Firth , "The Plasticity of Myth," Ethnologica n. s. 2, 1960: 181-188; ve Robert A. Georges, Studies in Mythology. Homewood: Dorsey Press, 1968).
- 38 Williams, Thomas Rhys. "The Form and Function of Tambunan Dusun Riddles". Journal of American Folklore 76, 1963: 95-110.
- 39 Burke, Kenneth. "Literature as Equipment for Living". The Philosophy of Literary Form (1941, yeni baskısı, New York: Vintage, 1957: 253).
- 40 Abrahams, Roger D. "A Rhetoric of Everyday Life: Traditional Conversational Genres". Southern Folklore Quarterly 32, 1968: 44-59.
- 41 Bascom, William R. "The Forms of Folklore: Prose Narratives" Journal of American Folklore 78, 1965: 3-20.
- 42 A.g.e.: 5.
- 43 Dundes, Alan. The Morphology of North American Indian Folktales: 112.
- 44 Dundes, Alan and Robert A. Georges. "Toward a Structural Definition of the Riddle". Journal of American Folklore 76, 1963: 111.
- 45 Halkbilimde yapısal inceleme tartışması ve evrensellik sorunu için Vilmos Vougt'a bakınız. "Some Problems of Narrative Structure Universals in Folklore" Acta Ethnographica 21, 1972: 57-72.
- 46 Wellek, René. "The Concept of Evolution in Literary History". Concepts of Criticism. New Haven: Yale University Press, 1963: 44.
- 47 André Jolles'un bu kavrama bulunduğu dilbilimsel katkı için denemesine bakınız. "Antike Bedeutungsfelder". Beiträge zur Geschichte der deutschen Sprach und Literatur 48, 1934: 97-109.
- 48 Jolles, André. Einfache Formen: Legends, Sage, Mythe, Rätsel, Spruch, Kasus, Memorabile, Märchen, Witz, Rhihe der Veröffentlichungen der Sächsischen Forschungsinstitut in Leipzig – Forschungsinstitut für Neuere Philologie II. Halle: Niemeyer, 1930. Kısa bir biyografi ve değerlendirme için Walter Thys'a bakınız. "André Jolles (1874-1946)," Yearbook of Comparative and General Literature 13, 1964: 41-48.
- 49 Örneğin von Sydow'a bakınız. Selected Papers on Folklore: 60-64.
- 50 Jan de Vries'a bakınız. Heroic Song and Heroic Legend. Çev. B. J. Timme; idem, Betrachtungen zum Märchen besonders in seinem Verhältnis zu Heldensage und Mythos.
- 51 Ranke, Kurt. "Einfache Formen". Internationaler Kongress der Volkserzählforscher in Kiel und Kopenhagen 1959 – Vorträge und Referate: 1-11; William Templer and Eberhard Alsen tarafından yapılan İngilizce çevirisi de Journal of the Folklore Institute'da yayımlandı (4, 1967: 17-31).
- 52 Ranke. "Einfache Formen". Journal of the Folklore Institute 4, 1967: 27.
- 53 Söylem tipolojisi için Charles Morris'e bakınız. "Writings on the General Theory of Signs". Approach to Semiotics, no. 16. The Hague: Mouton, 1971: 203-232 (ilk basıldığı yıl 1946). Morris, mitik söylemi belirli bir tip olarak düşünmesine karşın, hiçbir folklor türüne söylem biçimi olarak atıfta bulunmaz. Söylemsel biçim fikri burada Morris'in ortaya atığından çok daha gevşek bir biçimde kullanılmaktadır.
- 54 Max Lüthi'ye bakınız. Das europäische Volksmärchen: Form und Wesen; Volksmärchen und Volkssage: Zwei Grundformen erzählender Dichtung. Bern and Munich: Francke, 1961. Once Upon a Time: On the Nature of Fairy Tales. Trans. Lee Chadeayne and Pual Gottwald; "Aspects of the Märchen and the Legend". Trans. Barbara Flynn. Genre 2, 1969: 162-178. Lutz Röhrich. Märchen und Wirklichkeit: Eine volkskundliche Untersuchung, and Sage.
- 55 Jacob ve Wilhelm Grimm'e bakınız. Deutsche Sagen, 3d ed. Berlin, 1891: vii.